

en tot de op-
tast van vesti-
ant afschoon
Groningen,
er waren ge-
meenen goed-

De Moen,
vrijheid Over-
gebed: »Geen
nijdswijrede
te Kampen.
Voor de col-
nich hadden
erst behelpen
redikanten T.
omelkamp en

het hoofd had-
delingschool,
lichting in de
al zinnen" was
op de School
aderingen en
groot deel in
in gescheiden
lijk ook onder
aanhang had-
in 1893 werd
verhouding,
der Docenten

ling al verder
heid van op-
der gebracht,
a de verschil-
rken genoten
dhouding, ge-
partijmannen
de ene alge-
erken metter-

maar ook aan
toel bevoor-
den nu beter
a, en bouwden
n, beter op in
in langs lijnen
opleiding nog
et altoos even
as met het op-
inck krcrg ze
ijls karakter,
gische School
u 500 man-
Woorda, naar
tader van hun
bloet der Kerk
G. Gods.
School, vrucht
met heel hun
antie hun dan
er hebben zij
dat de man-
die het heb-
de staatscrea-
op den grond-
che School in

k gedaan met
de bijzonder-
Theologische

en deel onzer
de school ver-
aan een Ge-
kerken geven,
rein der we-
loof kan ge-
k met dank-
vroeger tijd
men voor de
gedaan heeft.

en.

vers vermel-
e giften voor

3. L. Leider-
nbergen f 2,
en, Penn.

op een nader
nhem de 162
r Geref. Ker-
elling van de
ndelijk uitge-
ing te willen
an het adres
la u dan zoo

inkhuizen.
Alkmaar.

Amsterdam,
sterdam.

Meppel.

ders te

in het laatste
Evangelisatie
olgende ont-

erden f 4.25;
f 3; Smilde
f 3; Gaastmeer
m (B) f 9.45;
f 2; Strids-
Dokkum (A)
f 4.20; Lei-
f 2.50 en van
t. De helft
kerk zouden
ven te Wage-

de broeders
ven hartelijk

n ook deelen
bed als met
3 wordt het
aal gebracht
en anderen

ne bijdragen

RKSTING,

Duisburg

van der Sluis
kerk te Han-
zegging van
van Schei-
Berkel f 2;
e. a. f 2.50;
Dwingeloo

(Dr.) f 2; Oosternijkerk f 2.10; en door Dr.
H. Hoekstra van N. N. te Arnhem f 1.

Hartelijk dank! Maar 't is weinig. Zoo is er
graag hadden wij de f 1200 vol, en er ont-
brekt nog zoveel aan!

Kan 't niet, dat het onaangename bedelen
voor deze zaak opoude? Het is zoo onprettig
werk om de menschen aldoor iets te moeten
vragen. Verloft van dien plicht, arjeblijf,

Uw bedelenden Broeder,
C. L. F. VAN SCHILVEN.

Wageningen, 27 juni 1904.

Behouden aangekomen.

Uit Lerwick zijn goede berichten gekomen.
De Brs. Van der Wal en Wielenga hebben na
een wel wat stormachtige reis veilig de plaats
hunner bestemming bereikt. Vrijdag 10 juni
zijn zij in Lerwick gekomen, maar van de
visscherij was toen nog niet veel te zien.
De meeste schepen hebben door tegenwind 10
à 12 dagen reis gehad.

Reeds dadelijk kon de arbeid beginnen.
Scheepers, die verzuimd hadden bij het voor-
varen van den voortoren de vlag te bijheben
en dit evenals vroeger pas hadden gedaan bij
het laten vallen van het anker, werden beboet.
De autoriteiten treden dit jaar gestreng op. Het
heeft Dr. Van der Wal mogen gelukken de
schippers van die boete vrij te krijgen.

Door het zeer geringe aantal schepen op de
baai, was de opkomst op den eersten Zondag
niet groot.

Twee zieken schikten reeds verzorging en
werden onder behandeling van Dr. Yule gesteld.
Gelukkig was de ongesteldheid niet van ernst-
igen aard en knapen zij spoedig op.

Ten bewijze, dat het allesbehalve mooi weer
op zee is geweest, kan de mededeeling ver-
strekken, dat een Maassluische logger met gebroken
mast in de baai arriveerde.

Voorts heeft er reeds een aandoenlijke plech-
tigheid plaats gehad. Verleden jaar zijn Cornelis
den Heijer en Arie Pronk, beiden aan typhus
overleden, in Lerwick begraven. De familie en
vrienden hadden een paar gedenkstenen doen
vervaardigen om die op de graven te plaatsen.
Nadat hiertoe door de autoriteiten verlof was
gegeven, werden deze stenen naar het kerkhof
gebracht en bij de plaatsing ervan had Dr.
Van der Wal gelegenheid nog een woord te
spreken en met de mannen, die zulk een treurig
werk kwamen verrichten, te bidden en te danken.

Met opgewektheid mogen onze Brs. den arbeid
ginds verrichten.

M. S.

Lectuur voor de Visschers.

Niet te vergeefs hebben wij de hulp tot het
verkrigen van boeken, tractaten en andere ge-
schriften voor onze visscherlieden ingeroepen.

Door ons werd ontvangen: uit Amsterdam
een postpakket met boeken, zendingen en
uit Apeldoorn een partij tractaatjes; van N.
N. te Amsterdam een partij tractaatjes en;
van den heer N. S. uit Alfen een kist met
boeken; van Meij. W. te Z. 10 degenlijke boeken
en andere lectuur; van den heer J. v. d. H. te
K. een partij Chr. bladen en andere geschriften;
van den heer G. J. C. C. te E. een partij Zen-
dingsbladen en eenige jaargangen van "Timo-
theus" en "Bethesda" ook nog een bedrag per
postw. f 1.20; van Dr. J. P. F. te W. een pak-
keurig tractaatjes en zendingen; van Meij.
de Wed. J. P. en Z. te V. een partij tractaat-
jes en andere geschriften; van Meij. V. te S.
een partij tractaatjes; van den heer P. L. de
W. te G. eenige jaargangen van het *Gall.*
Volksblad en eenige boeken; van den heer W.
F. te W. een postpakket met goede lectuur; per
v. G. en L. eenige jaargangen van *De Heraut*;
van den heer H. te P. een partij tractaatjes
van "Filippus"; door Dr. F. W. Sluiter, boeken
en tractaten van N. N. te Neerboosch.

Voor al dit toezorgende zijn wij ten eerste
dankbaar. We werden er door in staat gesteld
om onze visschers, die ter haringvisscherij zijn
nietgegaan of staaks opnieuw uitgaan zullen
en ons Tehuis voor Zeelieden betoeken. eenige
lectuur mee te geven.

We twijfelen niet, of ze zullen er een nuttig
gebruik van maken. Ze behoeven zich niet nu
althans in de ledige uren, die zij aan boord
moeten doorbrengen en inzonderheid op den
dag des Heeren, wanneer zij van den openba-
ren godsdienst geen gebruik kunnen maken,
niet te vervelen. Zij kunnen nu wat tot hun
stichting lezen, en wellicht zijn er ook voor
wie dit uitgestroorde zaad dienstbaar is, om
hen van hunne zonden en dwaalweg te over-
tuigen en hen alzoo tot Christus te brengen.
Het woord des Heeren toch, dat ook door
christelijke lectuur verspreid uit den mond des
Heeren uitgaat, zal niet wederkeren, maar doen
wat Hem behaagt.

Zij er gebod voor dezen en voor allen ande-
ren arbeid in 't koninkrijk Gods. En vergeten
we het woord des Predikers niet: Zai nu
zaad in den morgenstond, en trek uwe hand
des avonds niet af. Mogen we ook een vol-
gend jaar, D. V., niet te vergeefs een beroep
op de medewerking van de broeders en zusters
doen, die met ons begeren te bidden om en
te arbeiden tot de komst van Gods Koninkrijk.
Mede uit naam van het Bestuur der Ver. tot
opr. en instandh. van een Tehuis voor zeelie-
den te Maassluis.

J. VONK, Geref. Predikant.
Maassluis, 24 juni 1904.

Verslag van den Zeeuwchen Pro-
vincialen Zindingsdag, gehouden
te Ter Neuzen 23 juni 1904.

Deze zendingconferentie werd voorafgegaan
door een ure des veds, waarin Dr. J. A.
de Bruin van Oud Vosmeer optrad met een
woord ter opwekking tot het gebed, ontleend
aan Mattheus 28 : 19. Z. Eerw. bepaalde ons
bij drie hoofdgedachten, die hij met den tekst
ontwikkelde.

1. De volken hebben als volken een plaats in
Gods koninkrijk.

2. De volken hebben een roeping in Gods
koninkrijk.

3. Opdat de volken hunne plaats in Gods
koninkrijk kunnen innemen, en er hunne roe-
ping in mogen vervullen, moet hun het Evan-
gelie worden verkondigd.

Na het zingen van Ps. 73 : 10, trad Dr. J.
H. Donner op, die in een ernstig en krachtig
gebed, de belangen der zending aan den Kon-
ing der kerk opdroeg.

Den volgende morgen werd de vergadering
geopend door Dr. Hulsebos, met een woord
naar aanleiding van Galaten 6 : 9 en gebed.

Vele goede en schoone woorden zijn voorts
op dien dag gesproken door Dr. Bouma, Ing-
wersen, Mulder en Impétra.

Alles te vermelden wat er is gesproken, zou
dit verslag te uitgebreid maken; men stelt zich
tevreden met de mededeeling van de hoofdzaken.

Dr. Bouma sprak over het woord van Jezus
tot de gemeente van Philadelphia Openb. 3 : 8:

Ziel ik heb eene geopende deur voor u ge-
ven en niemand kan die sluiten. Want gij hebt
kleine kracht en gij hebt mijn woord bewaard.

Dit is een woord waarvan wij ons kunnen
oprichten, als wij door moedeloosheid zouden
bezwijken.

Het wekt ons op om in te gaan door de deur,
die Jezus heeft geopend.

Wij moeten ons bewust worden, dat wij slechts
kleine krachten bezitten, opdat wij op des Heeren
kracht alleen leeren steunen. Tegenover het hei-
dendom moeten wij alleen stellen het Evangelie
en daardoor toonen dat wij het woord van Jezus
bewaren.

Dr. Ingwersen wekte krachtig op tot het uit-
zenden van een missionairen dienaar door Zee-
land. Drie stemmen roepen er toe op.

1. Die van de arbeiders op Java, die om hulp
roepen.

2. Die der heidenen, wier nood ons moet ter
harte gaan.

3. Het bevel van Jezus, dat wij moeten
gehoorzamen.

Na deze boeiende en met gloed uitgesproken
rede, werd er van gelachten gewisseld over de
gelden voor de uitzending noodig.

Een som van f 8000 wordt genoemd, als nood-
ig voor dit doel. Verschillende middelen om
het te bereiken worden aangegeven. Bij deze
samenkomsten was vooral merkwaardig het
woord van Dr. J. A. de Bruin, die met een
voorbeeldeloos optimisme ons allen opwekte,
deze zaak aan te vatten.

Door Dr. P. J. Baaij werd de morgenzitting
met dankzegging gesloten.

De namiddagvergadering werd geopend met
het zingen van het 4de vers uit het gebed des
Heeren en gebed door Dr. Ingwersen.

Dr. Mulder van Klundert spreekt over het
thema: Ziende in het gebed en ziende in de
toekomst. Uit dit beginsel moeten wij werkzaam
zijn bij den arbeid der zending.

1. Om den wil van onzen Koning te vol-
brengen.

2. Om alle bezwaren te overwinnen.

3. Om den nood der heidenwereld mede te
gevoelen.

4. Om te bezitten een afloend middel tegen
geldgierigheid.

5. Opdat die arbeid ons ten zegen zij.

6. Opdat God van alles door ons eere
ontvange.

Na het zingen van psalm 87 : 2 komt Dr.
Impétra aan het woord, die ons bepaalt bij het
woord van Jezus, in de ure zijner hemelvaart
tot zijne jongeren gesproken. Lukas 24 : 47b:
"Beginnende van Jeruzalem."

Nadat Z. Eerw. de betekenis van dit woord
uitgezet heeft voor des Heeren eerste gezo-
ren, wekt hij ons op om te beginnen bij ons
gezin, onzen werkring, ons vaderland en vooral
niet te vergeten, bij den Jood, want de zaligheid
is uit de Joden. De wereld moet één groot Jeru-
zalem worden.

Johannes ziet op Pathmos de volken hunne
heerlijkheid en schatten brengen in het nieuwe
Jeruzalem. Van uit dit verbeerdikt Jeruzalem
zal God zijn heil doen schitteren in alle sferen
der schepping, op aarde en in den hemel.

Dr. Van den Berg spreekt ten slotte nog een
aangrijpend slotwoord, en daarna wordt de samen-
komst door Z. Eerw. met dankzegging gesloten.

De vergadering drukt in het zingen van psalm
73 : 11 het dankbaar gevoel des harten uit dat
haar bezielt.

Er was overvloedige reden tot deze stemming,
want God was ons boven verwachting gevegend.
Hier was geen schare bijeen die elken ander
dringt, en voorts geen anderen indruk mede-
neemt dan dien van het aantal der aanwezigen
en de schoone gaven der sprekers, maar een
kerkgebouw tamelijk goed gevuld met aandacht-
ghe broeders en zusters, die hunne belangstel-
ling deden blijken in eene gave, die onze ver-
wachting ver overtrof.

Allereerst en allermeest dank aan onzen God,
die ons, die in deze streken het gemeenschap
leven zoo vaak moeten missen, dezen heerlijk
dag wilde schenken.

Voorts danken de deputaten Dr. Van den Berg
en den kerkerand, voor de wijze, waarop zij hen
hebben ontvangen.

En eindelijk onzen hartelijken dank aan de
broeders en zusters te Ter Neuzen, voor de
liefdelvolle gastvrijheid waarmee zij ons hebben
verlijd.

Als het tot het uitzenden van eenen dienaar
komt, dan beginne van de kerken van over den
Jordaan de victorie.

Namens deputaten,
Dr. P. J. BAAIJ.

Binnenland.

EEN GOUDEN JUBILEUM.

III. (Slut.)

Dr. J. Kapteyn ving aan met te zeggen, dat
ook het Gymnasium verbonden aan de Theol.
School der Geref. Kerken in Nederland, deelt
in de feestvreugde aan dezen dag. Het Gym-
nasium heeft daarvoor bijzondere redenen. Het
heeft niet slechts in den kring van de Theol.
School, de lessen worden niet alleen gegeven
in het gebouw der Theol. School; het Gymnasium
is niet slechts "verbonden aan" het is ook "ge-
sproten uit" de Theol. School. Men zou kunnen
zeggen: het Gymnasium is niet de familie van
de School en eenigermate deelt het in de heil-
de en de liefde in het bijzonder op dezen dag ge-
wijd aan de school. Nu zal spreker de vergade-
ring in 't kort wijzen op de betekenis die het
Gymnasium voor de Theol. School heeft. In de
eerste plaats is die betekenis van algemeen
aard. Niet minder dan voor het kind op de
lagere school en voor den student aan de Univer-
siteit is het voor den Gymnasiast van belang
dat hij zijn onderwijs ontvangt van leraren
die er van doordrongen zijn, dat men ook in zijn
wetenschappelijk denken uitgaan moet van de
openbaring die God ons in zijn Woord gegeven
heeft. Wel bijzonder geldt dit voor den Gym-
nasiast op zijn leeftijd van 12—15 jaar, den
leeftijd, welken men den leeftijd van het ontwakend
nadenken zou kunnen noemen; den leeftijd
waarop de jongeling meer en meer bij zijn studie
begint te vragen naar het "waarom" en het
"hoe" der dingen.

Ook is er een voordeel aan verbonden, dat het
Gymnasium gekoppeld is aan, staat onder toe-
zicht der School. Dit is een waarborg te meer
voor haar dat het onderwijs aldaar niet verloopt
in een neutraal onderwijs opgesierd en opge-
maakt met eenige Christelijke tintjes en kleuren;
een waarborg te meer, dat het goede wat de
leraren er met inspanning inbrengen er niet
door mede leerlingen van niet Christelijken huize
weer even spoedig wordt uitgewerkt, (een gevaar,
dat vooral voor onze Christelijk gymnasia in de
grote steden, vooral ook om redenen van finan-

cieelen aard, niet denkbeeldig is); en ten slotte
ook een waarborg dat dit Chr. Gymnasium niet
zal worden een drilschool voor het examen,
een gevaar, dat den H. H. liberalen in de 2e
Kamer in de laatste zitting al menige nach-
termer bezorgd heeft. De liefde van de vrienden
der Theol. School is zoo groot en hun weten-
schappelijke blik zoo ruim, dat de Theol. School
om financiële redenen althans niet genoot
wordt om al is het dan slechts in de praktijk
iets van hare beginselen prijs te geven ook in
haar Gymnasium. Maar vooral ook in de tegen-
woordige omstandigheden is het Gymnasium
van een groot praktisch belang voor de Theol.
School.

Een der sprekers vergeleek in het debat
de Theol. School bij een groot zeeschip, een
Suezboot; nu had die groote zeestoomer een
oude gebrekkige bark op sleepvoet, die het
grote schip in zijn vaart belemmerde en dus
zeer schadelijk was. Wat moest men nu doen?
Het touw eenvoudig doorhakken en de bark
aan wind en golven prijs geven? Dat was de
eenvoudigste weg. Of moest men de oude bark
vernieuwen en haar geheel zeiklaar maken,
zoodat zij volkomen zeevaardig was en haar
dan aan den meestbiedende verkopen? Welnu,
tot het laatste werd besloten; aan de Curatoren
werd opgedragen om de romp van de bark te
kalfateren, de tuigage te vernieuwen en haar
dan op de voordeligste wijze van de hand te
doen, indien zich een gelegenheid daarvoor
voordeed. De Curatoren hebben dat gedaan, de
oude bark is geworden een volkomen zee-
waardig zeeschip.

Alleen maar, van de hand gedaan is de nieuwe
bark nog niet; al spoedig bleek dat ze voor
den grooten zeestoomer veel te winstgevend
was; ze bracht voor den O. L. vaarder aan de
eilanden van verre kusten de goederen aan,
zoodat ook de groote vaart winstgevend bleek.

De bewonderaars van den grooten zeestoomer
mogen dus wel op hun hoede zijn, dat ook de
kleine kustvaarder, die vernieuwd bark blijft
het eigendom van de maatschappij, daar er
andere groote vrees bestaat, dat nog uit
gebrek aan vruchtgevoelen ook wat betreft de
Theol. School, tot liquidatie zal moeten over-
gaan.

Ook Dr. H. Bauwman en Dr. A. G. Honig,
de beide jongste professoren der Theol. School,
spraken hunne hartelijke wenschen uit voor
den bloei der jubilaris. De eerste deed dit
naar aanleiding van het onderwerp: "De examen-
week te Kampen uit vroegere dagen"; de
laatste in verband met zijn onderwerp: "Kerk
en Theologie."

Dr. J. H. Donner van Nieuworp, bracht als
president van de Fondscommissie verslag uit
van de verrichtingen die commissie. Voor de
School werd ontvangen f 1359.81 uit Friesland
en f 130.25 uit andere provincies, te zamen
f 1490.06.

Terwijl voor het Studiefonds inkam een
totaal van f 18167.47 en wel f 3778.70 uit
Groningen, f 1750.— uit Friesland, f 2484.46
uit Overijssel, f 1295.60 uit Drente, f 1676.70
uit N. Holland, f 2079.65 uit Z.-Holland, f 758.40
uit Utrecht, f 2131.02 uit Gelderland, f 1620.52
uit Zeeland, f 692.66 uit Noord-Brabant en nog
f 491.91 uit bij de professoren Lindeboom en
Noordzijl.

Dr. T. Bos, van Dokkum, gaf in een wel-
sprekende slotrede een tweetal wenschen te
kennen. 1e. Dat dit feest geen waardig slot zij
van de geschiedenis der School (applaus) en 2e.
dat nu de kwestie der opleiding maar moest
beëindigd worden. Spr. is ze zat. "Wanneer
deze School moet worden ingeschoven tusschen
de faculteiten der Vrije Universiteit, ik zegge:
fiet!" (zwak applaus); mits gewaarborgd worde,
dat dan de kerken over die faculteit volle zeg-
enschap behouden (toejuiching).

Hierna werd deze vergadering met dankze-
ging door Dr. A. Littooy gesloten.

Avondvergadering.

Had de feestvierende vergadering in de
middagsamenkomst met gespannen aandacht en
in stilte geluisterd naar de vele goede woorden
door de verschillende sprekers ten gehore
gebracht; in de avondvergadering kwamen aller-
tongen los. Zich groepeerende om de tafeltjes,
die in het midden der kerk waren neergezet,
werden allerlei gesprekken gevoerd die zich
oplosten in een luid stemmegeveel, dat de
orgeltonen bijna overstemde. Toch wist
Dr. Diemer uit Apeldoorn aller aandacht te
boeien toen hij, zijn stok in de hoogte heffende,
het podium betrad, en een gullen lach aan
allen te ontlokken wanneer hij begon te vertellen
van de oude dagen, en door allerlei staaltjes
aantoonde, dat het begin van de theol. school
toch "niet zoo kinderachtig geweest was."

En als Dr. Brummelkamp, thans in Den
Haag, verhaalde, hoe zijn vader, na afgezet te
zijn, werd benoemd tot "sergeant van de
schutterij", of herinnerde aan de geestigheid van
den toenmaligen redacteur van de *Kamper
Courant*, die schreef: "de hogeschool der
afgeheidenen is een lagere school, want Dr.
Brummelkamp geeft les drie voet onder den
grond", werden weer voor een oogenblik de
gesprekken gestaakt.

Met luid applaus werd de mededeeling van
prof. Lindeboom begroet, dat een postwiel
van f 1 was ontvangen voor 't studiefonds.
Immers deze gave getuigde evenzeer van liefde
voor de theol. school als de gift van f 100
die ontvangen werd uit Madione (O. Indie) en
die van f 500 voor de "lagere scholen ten
platen lande".

Een telegram van gelukwensch van baron
Macqay, voorzitter der Tweede Kamer, te
ontvangen, deed de vergadering goed, maar
sprak uit het kanje dat uit Maassluis werd
ontvangen, niet eenigermate belangstelling?

Dr. Schouten uit Utrecht gaf blijk van zijn
belangstelling door de aanbieding van een
prachtexemplaar van zijn werk: "de Tabernakel,"
ter herinnering aan het voor hem hoogst
aangenaam bezoek van prof. en studenten der
school en ter gelegenheid van het 50 jarig
jubileum" — en Dr. Robert uit Amerika, door
deze gelegenheid aan te grijpen om nog eens
"the old country" te bezoeken en hier persoonlijk
den gelukwensch der Amerikaansche broeders
over te brengen.

Met dankbaarheid en vreugde werden de
vele blikken van hartelijke belangstelling, op
zoo veleerij wijze betoond, begroet; het deed
goed te hooren uit den mond van Dr.
Kouwenhoven van Leiden, hoe daar onder de
theol. studenten de werken van Bavinck en
Kuyper worden bestudeerd en aldus onze
Geref. mannen ook daar hun invloed doen
gelden.

Geestdriftig klonk het Wilhelmus, dat aange-
heven werd toen Dr. Littooy, getooid met het
ordeteken van den Ned. Leeuw, optrad, en
uit volle borst werd het lied gezongen:

Lant ons nu, Broeders, vrolijk juichen,
Wijl God dit gouden feest ons schenkt.

Eerbiedig klonk het:

O Vader schenk voorts uw genade
O Zoon, schenk meer met uwen geest!
O Geest, uw licht koom steeds te stude!
Drieëngig God, zij ook dit feest
Uw Kerken en haar School geschenken
Voor beiden tot in 't nageslacht.
Geheiligt door des geestes vonken
Een teeken van uw liefde en macht!

Er heerschte den ganschen avond een
prettige, opgewekte stemming, ook bevorderd
door de geestige toespraken van Dr. Nieuw-
huis, Mr. Van de Vegte en anderen. Maar
de grondtoon van de feestvreugde was en bleef
het "Drieëngig God, u zij al de eer." Na het
zingen van dit lied werd de vergadering te
middernacht door Dr. Donner met dankzegging
gesloten.

Buitenland.

Deutschland. Adviezen van vaders
der Gereformeerde kerk over een
vraagstuk van dezen tijd.

Doordat sommige leden der kerk gekomen
zijn tot geheel onthouding van alcoholische
dranken, is in menige plaats ook in het bui-
tenland de vraag aan de orde gekomen, hoe
de geheel onthouders te handelen hebben bij
het Avondmaal des Heeren, waarbij de beker
met alcoholhoudende wijn der gemeente wordt
aangeboden. In de *Reformierte Kirchenzeitung*
wordt deze kwestie ook behandeld, en daarbij
medegedeeld, hoe het vraagstuk reeds vóór 300
jaren in Gereformeerde kringen aan de orde
gewees is. In het dagboek van Caspar Sibels,
gehoren te Elberfeld 1590, later predikant te
Raderath, Jülich en Deventer, waar hij als emi-
ritus den Jan. 1658 stierf, vindt men de
volgende plaats: "Omrent dezen tijd (1622)
werd een vraag gedaan en den kerkerand van
Deventer voorgeleed, of, en in hoever iemand,
die geheel afkeurig is van het gebruik van
wijn, en daarom alleen water drinkt, aan het
Avondmaal deelneemen kan."

Daar de meeningen der godgeleerden hier-
omtrent verschillen heb ik den raad en het oor-
deel van den eerwaarden Dr. Johannes Boger-
man, predikant van Leeuwarden, voorzitter der
laatste Dordtsche Synode, broederlijk en be-
schieden per brief ingewonnen."

Het antwoord van Bogerman luidt: "Ik wil
u hierover in 't kort mijne meening zeggen, zon-
der vooruit te loopen op het oordeel van ande-
ren. Ik meen, dat het nuttig is bij het opwerpen
van deze vraag, op de zegeningen van het
Avondmaal te wijzen, opdat een iegelijk het in
den naam des Heeren viere. Men moet hem
(er is hier sprake van een godzalig en aanzien-
lijk persoon die bezwaar had in het drinken
van wijn) vermanen te doen wat hij doen kan;
of een weinig wijn te drinken, en wanneer hij
dit zonder kennelijk nadeel, hetgeen bij oogen-
blikkelijk bemerkt, niet doen kan, minstens den
wijn even proeven. Wanneer anderen, aan wie
zijn levenswijze bekend is, hem mochten vra-
gen, hoe hij er bij stond, zoo kan hij antwoor-
den, dat hij doet wat hij kan. Dit is dan genoeg,
wanneer hij hem niets anders oplegt. Het zal
ook niet noodig zijn, dat hij dit in een open-
bare samenkomst der gemeente be-
kend maakt en verontschuldigt, daar dit tot
verontuiging, woordentwist en ergernis der on-
ervaren leiden kan. Het kan toch gebeuren,
dat iemand, in de hoop er door genezen te
worden, een geneesmiddel neemt, dat hem een
voorbijgaand gevoel van onbehagelijkheid be-
reidt. Mocht hij zoo toegelaten worden, zoodat
hij doet wat hij kan, dan zal zijne ziel, of hij
nu van den wijn drinkt of hem enkel proeve,
daarom niet minder troost ondervinden; de
barmhartigheid is de hooftzaak. Dit komt ook
overeen met de orde, die bij de Gallicaansche
kerken onthouden wordt, waarin de regel
voorkomt: "Het brood van het H. Avondmaal
zal hun toegereikt worden, die geen wijn drin-
ken kunnen, indien dit maar niet geschiedt uit
verachting, of om tegen te spreken. Maar zij
moeten ten minste de kelk nemen, of aan
den mond brengen om alle ergernis te ver-
mijden."

Ik deel u dit broederlijk mede, en laat de
beslissing aan u over.

Sibels voegt hieraan toe: "Met dit oordeel van
Dr. Bogerman komt de meening van den zeer
beroemden Béra overeen, die in Epistula XXV,
zijner Theologische brieven omtrent het onder-
havige vraagstuk zegt, hoe men zich te gedragen
heeft tegenover iemand, die bij het Avondmaal
des Heeren zich van wijn moet onthouden, die
zelfs, ook als kranks, den reuk van den wijn
niet kan verdragen. Men moet deze vraag als
volgt beantwoorden.

"Toen Dr. Calvin, dien wij in gezegend aan-
denken houden, door enkele broeders, die in
een streek woonden, waar het gebruiken van
wijn geen gewoonte was, gevraagd werd of het
niet geoorloofd was, in plaats van den wijn bij
het H. Avondmaal eenvoudig water te gebrui-
ken, gelijk dat het meest gebruikt werd, of
een anderen drank, die aldaar inheemsch was,
gaf hij ten antwoord: "Het is de bedoeling van
Christus bij de inzetting van het Sacrament
gewest, dat hij ons het deelhebben aan Hem
zelven als een geestelijke voeding onder de
waarteekenen van spijis en drank voorstelde.
Wanneer toen niet in Jades het gebruik van
wijn algemeen geweest was, zoo zou Hij onge-
wijfeld een anderen drank gebruikt hebben.
Dit blijkt uit zijn bedoeling bij de inzetting;
daarom doen de uwen niets wat in tegenstel-
ling met Christus bedoeling en wil is, — wan-
neer zij dit niet uit verachting of overmoed,
maar naar ernstig overleg en door omstandig-
heden daartoe bewogen het doen, — wanneer
zij in plaats van wijn een anderen drank, die
daar te lande inheemsch is,